

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

166. An si minor 25. annorum non potest sine magnis expensis coram iudice obtinere restitutionem in integrum, contra læsorem, possit in conscientia vti compensatione occulta? Et primo aliqua ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

ratione laesionis prouenientis ex donatione, non solum restitutionem est res donata, sed etiam fructus illius (exceptis expensis facti in perceptione eorum) in quo Doctores conveniunt, quia tunc minor non solum est laesus quoad rem donatam, sed etiam quoad fructus illius, si vero restituitur fiat ratione laesionis ex contractu oneroso, ut ex iusta venditione, non sunt restituendi fructus, quia tunc minor quamuis fuerit laesus in ipsa re, quia minori non expediebat eam vendere, & non tamen in fructibus, si res fuit à minori tradita iusto pretio, quia tunc pretium adequatur rei, quamuis postea habitura fructus, ac proinde tunc non solum fuit laesus in re ipsa, quia ipsi non expediebat eam vendere, & non quia habitura erat fructus, quia attenda re, & eius fecunditate vendita fuit iusto pretio, quod est verum etiam quando maior cum quo contrahit non sit dominus rei, nec fructuum, ut contingit, quando traditur res ex contractu claudicante, potest tamen tunc eos retinere, quia minor naturaliter est obligatus ad rem, & ad fructus, & non est laesus in fructibus.

12. Addimus, ex contractu oneroso iusto, aut quando tradita fuit iusto pretio, quia quando tradita fuit pretio minore, etiam sunt restituendi fructus proportionate seruata ad laesionem quoad pretium; quia si res vendita fuit dimidio pretio, restituendum est dimidium fructuum; & si defuit tertia pars iusti pretij restituenda est tertia pars fructuum; sic de aliis, quia tunc minor non solum fuit laesus in ipsa re, sed etiam in parte fructus correspondente defectu pretij, quia non solum fuit laesus, quia vendidit rem, quam ei non expediebat vendere; sed etiam, quia quasi media pars, vel tertia pars rei venditae, fuit absque pretio, & consequenter fructus in ea parte virtualiter contenti. Ita Hurtadus, & ego. Vide etiam Reginaldum o. 2. lib. 2. c. 9. §. 2. & Bonacinam de contrah. disp. 3. q. 1. punct. 13.

13. Et tandem; an Ecclesia laesa in contractu cum laico possit petere restitutionem, non solum coram iudice ipsius laici, sed etiam coram iudice Ecclesiastico? Couarruias dist. lib. 1. var. cap. 4. num. 2. Caldas in l. si curatorem habens, c. de bo. Implorandum. n. 32. Cod. de integram restitui. propendit tantum posse peti restitutionem coram iudice rei, & non coram iudice Ecclesia.

14. Verum mihi placet contraria sententia, quam tenent Gutierrez Canon. qui lib. 1. c. 34. n. 10. Perez, Lopez, Auendañ; & alij quos citat, & sequitur Castrus Palaus ubi supra §. 8. n. 5. quod non solum habet verum in bonis Ecclesiae pertinentibus ad fabricam, sed in bonis mensae capitularis, antequam singularibus iudicentur, quia verè sunt proprie bona Ecclesiae, cum Capitulum Ecclesiae Cathedralis, Ecclesia in iure nuncupetur c. Apostolica 56. dist. c. cum Clerici. de verb. signifi. & utrobique Glossa. Vnde si in his bonis Ecclesia laedatur, restitui potest per iudicium ordinarium ipsius Ecclesiae.

Non tamen extendenda est haec doctrina ad ipsos Clericos, quoad bona ipsa sibi propria; seu patrimonialia.

RESOL. CLXVI.

An si minor viginti-quinque annorum non potest sine magnis expensis coram iudice obtinere restitutionem in integrum contra laesorem, possit in conscientia vii compensatione occulta?

Et primo aliqua supponuntur pro eius restitutione in integrum, & quadriennio tempore postquam facti fuerint maiores, quod etiam transit ad heredes.

Et deciditur, quod contractus iniuri cum predictis minoribus, & pupillis, valent, quatenus illis sum. utiles.

Tom. V l.

Et notatur minores non obligari naturaliter pro foro animo ad supradictos contractus, sicut nec ciuilliter pro foro externo ad illos obligantur.

Et aliquid aliud pro aliis diuersis minorum contractibus agitur. Ex p. 1. l. 4. & Misc. 4. Ref. 23.

§. 1. Suppono quod minor viginti-quinque annis, si probauerit se laesum fuisse considerabiliter ex aliquo contractu restituitur in integrum contra quemcumque ad quem res suas perueniunt siue mobiles, siue immobiles; quamuis ille cum minoribus immediatè non contraxerit, sed cum aliis personis interuentis, veluti cum tutoribus aut curatoribus illorum, ut patet ex l. in cause 13. §. in eod. ubi Bartolus n. 6. ex l. quod si minor §. non semper ff. de minorib. Neque contra petitionem huius restitutionis allegari potest à parte, quod malitia in eo minore aut pupillo suppleat aetatem, quia solemnitas haec perfecte in pleraque aetatis requiritur à iure tanquam forma actus alienationis, ut bene notat Baldus in leg. humanitatis Cod. de restit. in integ. verbo implorare, n. 20. Costa c. si pater 1. pari. verb. Impubes, num. 9.

2. Debent autem huiusmodi minores petere hanc restitutionem intra quadriennium postquam fuerint facti maiores; praescribitur enim actio petitoria restitutionis quadriennio, iuxta l. em. vni. de rest. in integram c. ibi & causa restitutionis huius modi finiri debet intra quadriennium, glossa in cap. requisit. cod. tit. de rest. in integrum. c. b. siue minoris. & iuxta c. si aduersus de arbit. & leg. fin. ubi Doctores de rest. in integram. & Text. in cap. 1. cod. in 6. docent Ioannes Andreas, Imola, & alij in dicta Clementina num. 11. Cardinalis ibi num. 13. Mauritius in l. de rest. in integram cap. 41. à princ. Abbas in c. p. tunc ex lit. numer. 1. 1. Octauia de stylo Curia l. 8. cap. 3. nu. 6. Couarruias l. 1. var. cap. 3. n. 10. ubi etiam ex multis probat Ecclesiam post quadriennium restitui integrum ex enormissima laesione.

3. Et huiusmodi restitutio in integrum, quae competit minoribus, & pupillis, transit ad illorum haeredes, si minores intra illum quartum annum discesserint è vita, non autem post illum transactam l. minor autem §. non solum, & ibi Bartolus, & in l. inter diem ff. de minor. & l. quia tale n. 1. ff. solut. matrim. non solum ff. de in integrum rest. l. final. §. final. ubi la'on n. 5. ff. de condit. indeb. l. emancipata num. 4. Cod. qui admitt. ad bon. possess. Afflictus dec. 211. n. 3. Oldradus cons. 224. incipit, istae sunt allegationes col. 10. Casar. Vri. decij. 224. n. 1. Dynus in c. priui. de regul. in 6.

4. His suppositis ad casum propositum negatiuè respondet Pater Sanchez de matrim. l. 6. d. 8. n. 32. nisi quando talis esset laesio, ut alter circa omne dubium teneretur in foro conscientiae restituere ante omnem iudicis sententiam, Quoniam beneficium restitutionis minoribus laesis concessum non est, ut alter teneatur ipsis ante iudicis sententiam relaxare laesionem, ut iudex audita parte possit concedere ipsis restitutionem, ut constat ex leg. si curatorem Cod. de in integrum restit. non prohibitis, si nec dum tempora praefinita excefferint, causa cognita. Praeterea qui minor carens curatore, cum obligetur naturaliter, & ciuilliter, cogetur à iudice stare contractui, dum restitutionem non petiit ergo eo beneficio non gaudet, tum restitutionem minime petit, & proinde idem dicendum est de minore curatorem habente.

5. Sed mihi magis placet opinio Cordubae, & Lopez, quos adducit Sanchez, & sequitur Pater Fagundez de contrah. lib. 1. c. 13. n. 24. qui respondet ad argumenta Sanchez.

6. Probatour nostra opinio. Primò, quia reuera in tantum laesor illius rei constitutus est debitor, in quantum creditor debitum suum non nisi magnis expensis.

S 3 &c

& labore recuperare in iudicio non potest, & tunc clam sibi potest recompenſare, quia frustra fit per plura quod fieri potest per pauciora. Secundò, quia in hoc videtur laſor irrationabilis; ſi id agrè, & iniurioſè ferat; cum regula ſit iuris communiffima, quam tradunt Doctores in *g. offi. final. in l. ſi cui. ff. de ſerui. & colligitur ex l. 2. §. pen. ff. de reliq. & ſump. habeturque etiam in l. 2. §. item Marius. ff. de plu. arcend. & tradit Barboſa in l. 2. in princ. 2. p. n. 3. & 36. ff. ſol. matr. & Perez de Lara de anni. c. 5. & Capel. lib. 1. c. 18. n. 18. quod alteri prodeſt, & tibi non nocet, debes permittere; Hoc autem prodeſt laſo, & non obest laſori; Imò etiam illi prodeſt, cum ſimiliter illius labor & expenſæ excuſentur, tenetur igitur iam occultam compenſationem ratam habere; alioquin irrationabilis eſt. Tertio, quia laſus in hoc negotio vtiliter agit rem laſoris ſui, cum ille expenſas & laborem excuſet, iſte autem cuius res vtiliter ab alio agitur, tenetur pro vtroque foro approbare vtilitatem ſibi impenſam, & ideo pro foro conſcientiæ geſtori ſui negotij obligatus manet ad illas omnes expenſas, quas in re illius vtiliter gerenda fecit, non aliter ac ſi ipſe efficeret magdaret, l. 2. ff. de neg. geſt. Bartolus, Baldus, Sacer. Alex. in l. final. C. de neg. geſt. Puto tamen ſententiam Sanchez ſuam habere probabilitatem.*

7. Nota tamen in gratiam minorum, quod licet contractus ab ipſis initi absque licentia curatorum, & iudicis decreto, non valeant, quatenus modo aliquo conſiderabili minores lædunt, valent tamen quatenus illis ſunt vtilites; ita vt in illorum optione ſit illis ſtare, aut non ſtare: ita expreſſè habetur in *ſtit. de auctor. tutor. princ. & tenet Gloſſa ibi verbo Conceſſum ff. de pact. & in *ſtit. de inutil. ſtipul. §. pupillus; docet Molina r. 1. de iust. r. 2. d. 224. fol. 1393. Anton. Gomez r. 2. var. c. 14. n. 1. Sancius lib. c. de matrim. diſp. 38. n. 9. Scraphinus de priuileg. iuram. priuileg. 8. n. 50. & 51. vbi citat Bartolum, Baldum, Paulum Caſtrenſem, & ratio eſt, quia alioquin, id quod eſt in minorum, & pupillorum fauorem introductum, in illorum diſpendium, & incommodum verteretur, nam ſi illis ætas in damnis ſubuenit, in propriis obſeſſe non debet, l. non eo minus C. de procurat.**

Pro foro animæ in Ref. leg. & in aliis eius primæ not.

8. Nota etiam, quod probabiliter quis dicere, & tenere poteſt, minores non obligari naturaliter pro foro animæ ad præſatos contractus; ſicut nec ciuilitè pro foro externo ad illos obligantur: hanc appellat probabilem Leſſius r. 1. de iust. l. 2. c. 17. dub. 8. n. 61. & valde probabilem appellat Sancius lib. 6. de matrim. diſp. 38. n. 20. in fin. Eam docet Iacobus Rauenas, quem ſequitur, ac citat Cyruſ in l. 1. ad fin. C. de inutil. ſtipul. Alciatus in l. 14. C. de pactis. Duarenus in l. ſi pupillus 127. ad fin. ff. de verb. oblig. Goueanus l. 1. §. id quod. ff. ad l. falcidiam, Couarruias de pactis 2. par. §. 4. n. 10. & in eam inclinat Gregorius Lopez leg. 25. verb. Sciendo r. 4. §. 1. Et faciunt pro hac opinione omnes illi, qui aiunt habentem rem aliquam à minore, vel pupillo ſine Tutoris, vel Curatoris authoritate; Iudicis quoque decreto alienatam, teneri eam illis reſtituere in conſcientia, quia hi non poterant ſe illis naturaliter obligare, neq. per contractum transferre in illos dominium illius, & hi ſunt Innocentius in c. quia plerique de immunitate Eccleſiaſtica. n. 3. verſ. Sed quid ſi dic. Sorus leg. 4. de iust. g. 1. artic. 2. verſ. ut quo recipiuntur, Ledelina 2. par. g. 18. art. 1. dub. 12 fol. 227. columna 2. final. Antonius Gomez leg. 3. iauri n. 124. Sarmient. ne reddir. 1. par. cap. 2. §. 1. publicada la poſterà, Sylueſter verbo Reſtitution. n. dicto 5. vbi ait, illum qui ſoluit debitum pupillo ſine tutoris auctoritate non liberati, niſi pupillus illud habeat apud ſe, & teneri illud ei iterum ſoluere; nam ſi tenetur illud ei in conſcientia iterum ſoluere, ſignum eſt non potuiſſe pupillum ſe illi obligare ex contractu in conſcientia.

Alibi in Ref. hoc præteſtit.

9. Scio affirmatiuam ſententiam (de qua ego alibi) eſſe probabiliorem, non tamen damnarem mino-

res, ſi negatiuam ſequi vellent, cum ſit probabilis, quod docent ipſi ſunt Aduerſarij Leſſius, Sanchez locis citat.

10. Sed non deſeram hic apponere mediam ſententiam inter ſupradictas, quam tuetur Petrus Vvadingus tract. de controuerſiſ diſp. 2. dub. 4. n. 5. vbi firmat, quod ſibi videtur iuri conformis aſſerere, pupillum non factum locupletioſiorem non obligari naturaliter: factum autem locupletioſiorem eatenus obligari, quatenus factus eſt locupletior, priorem partis conſolutionem tenent Couarruias reſol. c. quamuis §. 4. n. 10. in fine. Cuiacius ad legem 127. ff. de verborum oblig. Godofredus ad legem 21. ff. ad legem falcidiam, & alibi ſæpè Alciatus, leg. pacta Codice de pactis, vbi dicit, pupillum pubertati proximam, ne quidem iuramento obligari, quòd adhuc præſumatur carere iudicio.

11. Itaque quando iura dicunt, pupillum obligari naturaliter, intelligantur quando factus eſt locupletior nec enim decens eſſe, vt cum damno alterius quis angeat res ſuas: iura verò que dicunt non obligari intelligantur, quando non eſt factus locupletior.

12. Ex hac conſeſſione, quam Pater Vvadingus exiſtimat præctice probabilem, non tam ex iure digeſtorum in quo varietas, & apparet contradicctio reperitur, ſed maxime ex iure nouiſſimo Inſtitutionum Iuſtiniani ſequuntur aliqua pro praxi: primò ludentem cum pupillo, & lucrantem ab eo ſummam notabilem, non poſſe in conſcientia illam retinere, ſaltem ſi ſciat pupillum velle eam recipere. Ratio eſt, quia ſaltem ex iure inſtitutionum, cui tanquam vltimo ſtandum eſt, clarè habetur non transferri dominium per contractus pupilli, niſi quando lucratur, & conditionem ſuam meliorem facit, & potius dominium accipere, quam transferre, cum ergo colludens non acquiſuerit dominium rei ex victoria luſus ſibi traditæ, iure obſiſtente translationem dominij, non poteſt ex principiis generalibus rem alienam retinere, niſi quatenus non eſt dominus inuitus. Ergo ſi ſciat dominum eſſe inuitum, debet reſtituere, hæc autem intelligenda ſunt de ſumma aliqua notabili; nam ſi pupillus res paruas ludo amittat, & ſoluar videtur transferre dominium ex tacita tutoris, & iuris licentia, cum honeſtæ recreationes inter quas eſt aliquid exiguum pro qualitate ſui ſtatus ludo exponere, pupillo permiſſæ ſint.

13. Sequitur, ſecundò cum pupillo ineuntem contractum oneroſum emptionis, verbi gratiã, aut ſimilem, non quidem acquirere dominium mercis, aut pretij, ſi ſit res notabilis, vt patet ex dictis, pupillum tamen acquirere dominium, & proinde contractum claudicare; contrahentem enim obligari relinquere pupillo rem quam vendidit, pupillum verò non eſſe obligatum eam reddere, repetito pretio ab altero: venditionem tamen poſſe pretium (cuius tamen dominium non acquiſierat) retinere, & eo vti ex tacita licentia pupilli, cum illud non repetit, nec mercem reſtituit. Curandum igitur eſt venditori, ſi ſecurus eſſe velit, vt tutor contractum approbet, nec ſit contentus ſola pupilli ratificatione.

14. Quod ſi quis velit ſequi alteram ſententiam, quæ aſſerit poſſe retinere rem ſibi datam à pupillo, non quaſi dominus, cum teneat dominium eius non acquiſierit, ſed tanquam rem ſibi debitam, & quia vi promiſſionis, & contractus, tenetur ex naturali obligatione curare, vt contractus ratificetur à tutore, quod ſi tutor nolit, ſed repetat mercem ab emptore, non reſtituit pretio, vt potè quia pupillus mutiliter illud conſumpſerit, nec eſt factus ditior, poterit ſeruare ſibi mercem donec compenſetur damnnum, quia in probabili ſententia pupillus tenetur pretium reddere. Tutor autem poteſt in tali caſu petere reſtitutionem in integrum, & cogere emptorem ad reddendam mercem.

15. Hucyſque Vvadingus, quæ multum notanda erunt

De Contractib. &c. Resol. CLXVII. &c. 211

erunt à Confessariis, & omnia scrupula auferit opinio afferentium absolute, pupillum ex promissione, vel contractu non obligari naturaliter, quam practice esse fecerunt fatentur, vt vilum est, Pater VVadingus. Ergo, &c.

RESOL. CLXVII.

An filius familias obligetur in conscientia soluere pecunias mutuo acceptas?

Et quid si mutuum res sum est in vilitatem pupilli, an teneatur in foro conscientia mutuum soluere? Ex p. 8. tr. 7. & Misc. Ref. 7.

S. 1. Affirmatiue respondet Valerius in differ. vrinis. que fo. i. verb. restitucio, differ. 1. 8. & alij: sed contrarium docet Escobar trat. de vrb. que foro, art. 1. n. 150. quia leges prohibentes dare mutuum filiofamilias, non sunt leges mere presumpciue, sed dispositiue, etsi presumpcio eis causam dederit, ob incommoda vitanda, quod commune esse omnibus legibus dixit cum Sanchez, Valquez, Bonacina, & cum communi Doctorum s. pra. hoc art. ex n. 3. cum seq. & in initio ex n. 3. cum pluribus seq. Qui omnes fatentur, similes leges in conscientia obligare, etiamsi omnis deficiat fraus & deceptio: tum etiam, qui mutuum filiofamilias scit, vel scire debuit prohibitionem legis, & sic suo se facto priuauit dominio mutui, & actione ad petendum. Tum quia, etsi pecunias sint praedictae leges, tamen ipso facto pecuniam in ponunt, etiam abque sententia: ipse enim leges sententiam constituunt, vt receptum est, & plures dixi: & sicut per sententiam mutuum obligatus in conscientia maneret, vt non possit occulte capere tantumdem ex bonis filiofamilias, aut parentis eius, vt diximus hoc art. ex n. 1. 8. cum pluribus seq. ita per has leges ipso facto pecuniam imponentes. Tum quia hoc casu mutuas à se dominium rei mutuae abdicant, l. 2. §. appellata. de reb. creditis, manente sola actione certi ad repetendum, l. certi conditio, illo tit. quae per dictas leges omnino tollitur, vt patet ex dicta lege 1. ad Macedon. §. illud 8. ubi, *Ei qui crediderit denegatur actio, nisi. Quod cum eo.*

2. Sed magis difficultas est, an si mutuum versum sit in vilitatem pupilli, teneatur in foro conscientiae mutuum soluere: Communiter affirmatiue respondent Gutierrez. de iuram. confirmat. p. 1. c. 44. n. 6. & alij, quos citat Escobar ubi supra, num. 157. Sed ipse, ibi etiam in isto casu exculat filiumfamilias à restitutione mutui. Tum quia d. §. hoc Senatusconsulto, mere dispositiuum est, & fundatur in iusta causa, vt patet ex eius verbis. Nec ad rem (inquit) pertinet si affimet ornamenta ex ea pecunia comparasse: nam & ei quoque, qui filiofamilias credidit, decreti amplissimi ordinis actio denegatur, nec interest consumpti sint nummi, an extent in peculio, multò igitur magis seueritate Senatusconsulti eius contractus improbitur, qui filiofamilias mutuum dedit. Et obligare, & locum habere in foro conscientiae, multis iam superius probauimus. Tñ quia contractus hac specie omnino annullatur, actio & obligatio ex eo irrita redditur, vt patet ex dicta l. 2. Rec. p. & animaduertit Matienço ibi gloss. 1. & ex illo verb. *improbabitur de quo in d. §. hoc Senatusconsulto*; quod est idem ac irritare, l. cum hi. §. eam 1. de transact. l. filiofamilias. 6. illa tit. ad Macedon ex quo nullus potest oriri effectus. Et retentio filiofamilias conceditur, quae se in conscientia tueri posse, nihil est dubium: qui enim aperta nititur legis constitutione, prudentissime operatur, magis quam si nitatur probabili, & communi opinione, ob quam tutum quemlibet esse in foro conscientiae, omnes fatentur. Igitur multò magis qui lege cetera mutuitus est, securus erit in conscientia, veritas qui-

dem legis deficere non potest, sicut deficere potest in opinione communi, & probabili, quae semper locum in dubio habet, vt suo loco probauimus. Tum denique, quia etsi verum sit neminem debere locupletari cum alterius iactura & damno, quae est ratio contrariae sententiae, fallit, dum ex iusta causa aliud lex statuit, quod posse facere nulli dubium est. Glossa & Doctores in lege finali. de negot. gest. sibi enim impuler, qui filiofamilias mutuum dedit contra iuris prohibitionem, vt dicitur de expensis mala fide factis in re aliena, lege, si seruus 27. §. soluiam 25 ad legem Aquilianam, & de eo qui edificauit in alieno solo, l. Paulus 14. de doli except. l. si is contra quem. C. de adific. priuati. Culpa enim est mutuae filiofamilias contra iuris prohibitionem, l. 1. vbi Bartolus. C. de fact. instrument. l. penultim. Cod. si vendit. pign. cap. qui contra 82. vbi Dyn. n. 4. de regul. iur. in 6. & plures alij. Et haec omnia docet Escobar loco citato. Ego omnes has opiniones probabiles esse puto.

RESOL. CLXVIII.

An filiusfamilias teneatur soluere mutuum, si illud soluere iurauit?

Et quid, secluso iuramento?

Et quid est dicendum, si filiusfamilias mutuum in rebus à pecunia distinctis dare sibi passus est, prout si filiusfamilias pannum ad vestem, equum ad ier, non numerata pecunia emeri?

Et in rebus? §. Hoc tamen, huius Resoluciois adducuntur sex casus, in quibus filiusfamilias debet soluere si. ut alij. Ex p. 9. tract. 9. & Misc. 4. Ref. 13.

S. 1. Spropono, quod filiusfamilias, qui est sub patria potestate, si mutuum pecuniam abque consensu patris acceperit, non teneatur in effectum ad restitutionem, nec post mortem quidem patris: quia potest opponere mutuatori exceptionem Senatusconsulti Macedoniani, quo concessum est ei, vt non teneatur soluere, vt docet Gomezius in m. r. c. n. 2.

2. Hoc tamen non obstante tenetur soluere in his casibus. Primò quando habet periculum castrense, vel quasi castrense, quia cum talia liberè administrat, potest quoque in illis se obligare. Secundò, debet esse mutuum in pecunia: si enim fiat in frumento, vino, &c. cessat exceptio, nisi in fraudem legis factum sit. Tertio, si cum licentia patris contraxit, non datur illi exceptio. intellige tamen cum Glossa, Bartolo, & alijs, si modò ille pater, qui consensit, habuit filium in potestate; quia si fuerit in potestate Aui, licentia patris non tollit priuilegium: & ita conciliantur l. filium in fin. cum l. si permittente. Cod. eod. Quarto, si in rem patris versum est mutuum, cessat exceptio. Quintò, si accepit ad sumptus necessarios, quos ipse pater fecisset, v. g. pro victu, & libris necessarijs, quando cum facultate patris versabatur in studijs. Sextò, si gerebat se pro filio sui Iuris, & creditor bona fide existimauit eum esse emancipatum. In his casibus filius debet soluere sicut alij, & Senatusconsulto se non tueri.

3. Hoc supposito ad quaestionem propositam, affirmatiue respondet Lessius lib. 2. c. 20. dub. 2. num. 9. vbi sic ait: *Quantis verbis huius Senatusconsulti solum videatur tolli obligatio civilis; tamen etiam tollitur obligatio naturalis, ita vt in foro conscientiae non teneatur vnquam tale mutuum restituere, si velit hoc priuilegio vti.* Idque statuit lex, tum in penam eorum, qui talibus mutuaerant; tum, vt omnis occasio machinationis prauae contra parentes, filiis praescinderetur; unde etiam huic priuilegio non potest filius renuntiare; quia magis est in fauorem parentum, quam ipsius. Si tamen filius iurauit se soluturum, tenebitur soluere, saltem post mortem patris, quando commodè poterit, quia

Sup. hoc in
Fa in tr. 4.
R. l. 14. cur-
sim in fine
§. Vnde.